

Prof. dr hab. Wiesław Wróblewski
Prof. zw. Wyższej Oficerskiej Szkoły
Sił Powietrznych w Dęblinie

Ustanów 16.08. 2018 r.

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr. Tomasza Zająca
pt. DZIAŁANIA WOJENNE W 1941 R. NA TERENIE 08. PRZEMYSKIEGO
REJONU UMOCNIONEGO. OPERACJA BARBAROSSA NA LINII SANU.
napisanej w Uniwersytecie Rzeszowskim
pod kierunkiem naukowym prof. nzw. dr. hab. Andrzeja Olejko.

Pan mgr Tomasz Zając w opublikowanych pracach i artykułach koncentrował się na problematyce związanej z działaniami militarnymi w czasie II wojny światowej na obszarze południowo wschodnich ziem polskich. Stąd też recenzowana dysertacja jest rezultatem pogłębionych badań dotyczących wydarzeń jakie miały tam miejsce.

Praca składa się ze wstępu czterech rozdziałów, epilogu i zakończenia. Wzbogacona jest aneksami, tabelami, mapami, spisem skrótów oraz bogatym materiałem ikonograficznym. Interesująca jest bibliografia w której wyeksponowane zostały materiały archiwalne z : Centralnego Archiwum Ministerstwa Obrony Federacji Rosyjskiej; Rosyjskiego Państwowego Archiwum Wojskowego; Federalnej Służby Bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej oraz National Archives and Records Administration.

We wstępie został jasno zdefiniowane zostały problemy badawcze, w sensowny sposób omówiona została zawartość poszczególnych rozdziałów, i co jest bardzo istotne przedstawiona została w nim analiza wykorzystanego materiału źródłowego jak i wykorzystanej literatury.

W rozdziale I noszącym tytuł: PRZYGOTOWANIA WOJENNE III RZESZY I ZSRS PRZED 22 CZERWCA 1941 R. uwzględniono proces przygotowania militarnego Niemiec po podpisaniu Paktu Ribbentrop-Mołotow. Dokonano w nim również oceny przygotowania Armii Czerwonej do działań przed rozpoczęciem działań niemieckich w ramach Planu Barbarossa. W sposób niekonwencjonalny omówiono w tym rozdziale poglądy Wiktora Suworowa zawarte w jego książce Lodołamacz. Doktorant eksponuje tu wizję autora związaną z prewencyjnym uderzeniem Armii Czerwonej na III Rzeszę. We wspomnianej pracy autor nie podpira się żadnym materiałem źródłowym, aczkolwiek w opracowaniach Marka Sołonina; 22 czerwca 1941, 23 czerwca Dzień „M” i Na uśpionych lotniskach teza W. Suworowa znajduje swe uzasadnienie w cytowanych przez tego autora dokumentach archiwalnych.

Rozdział II pt. NOWY SYSTEM UMOCNIEŃ RADZIECKIEJ OBRONY GRANICZNEJ. RYS HISTORYCZNY TZW. LINII MOŁOTOWA Z LAT 1939-1941 PRZEEDSTAWIA TĘ LINIĘ JAKO NOWUM RADZIECKIEJ OBRONY. Autor eksponuje w nim Przemyski Rejon Umocniony koncentrując się na radzieckich umocnieniach zbudowanych na linii rzeki San. W ciekawy sposób przedstawia tu terminologię schronów bojowych Linii Mołotowa. Przedstawiono w tym rozdziale ; nomenklaturę umocnień 08. Przemyskiego Rejonu Umocnionego; typologię schronów oraz ich uzbrojenie. Bardzo szczegółowo zostało przedstawione wyposażenie wewnętrzne radzieckiego systemu umocnionego. Doktorant uwypuklił w tym rozdziale niezrealizowane prace związane z budową planowanych umocnień 08. Przemyskiego Rejonu Umocnionego.

Rozdział III SIŁY WOJSKOWE III RZESZY I ZSRS PRZED 22 VI 1941 R. – ANALIZA PORÓWNAWCZA w pierwszej części przedstawia niemieckie siły przed rozpoczęciem realizacji Planu Barbarossa, omawiając kolejno: siły piechoty, artylerię i siły pancerne obu stron konfliktu. Ciekawa jest przedstawiona w tym rozdziale analiza porównawcza wspomnianych sił.

Zaprezentowano uzbrojenie i wyposażenie niemieckiej piechoty. Omówione zostały dane taktyczno-techniczne zarówno uzbrojenia pojedynczego żołnierza jak i pododdziałów piechoty. Przeanalizowane zostały możliwości użycia broni, którą dysponowały poszczególne pododdziały. Scharakteryzowane zostało wyposażenie i uzbrojenie artyleryjskie oraz pancerne.

Podobnie ukazano również możliwości oddziałów jak i pododdziałów Armii Czerwonej. Na uwagę zasługuje szczegółowo opisane wyposażenie osobiste żołnierzy tak niemieckich jak i czerwonooarmistów.

Rozdział IV pt. PIERWSZE DNI FALL BARBAROSSA. DZIAŁANIA WOJENNE NA TERENIE 08. PRZEMYSKIEGO REJONU UMOCNIONEGO wyodrębnia dwa aspekty tych działań. Pierwszy z nich dotyczy przebiegu walk w 1941 roku na terenie Przemyśla i okolic. Doktorant przedstawia w nim analizę opracowań innych autorów dotyczące przebiegu zmagania obu przeciwników. Drugi aspekt natomiast to przebieg i ocena słowackiego wsparcia III Rzeszy podczas Fall Barbarossa na południowym odcinku rzeki San w okolicach Sanoka, Załuża i Leska w 1941 roku.

Autor szczegółowo opisuje przebieg walk, cytując zarówno rozkazy poszczególnych szczebli dowodzenia jak i wspomnienia żołnierzy oraz przedstawicieli ludności cywilnej. Jest to zabieg, który ułatwia percepcję tekstu.

Zakończenie napisane zostało według obowiązujących zasad metodologicznych. Autor wysunął wiele ciekawych wniosków i opinii, które zostały podparte w pracy rzetelnymi badaniami. Uważam, iż Autor w pełni rozwiązał postawiony przed nim problem badawczy i udzielił odpowiedzi na problemy postawione we wstępie dysertacji.

Po zapoznaniu się z treścią rozprawy mam podstawę do uznania, że Pan mgr Tomasz Zając przedstawił efekty swoich studiów w oparciu o bogaty warsztat badawczy. Wynika to zarówno z obszernej bibliografii, wykorzystanych dokumentów i literatury, ale przede wszystkim z treści pracy oraz licznych przypisów, co pozwala na stwierdzenie, że praca oparta jest na solidnej bazie źródłowej a także na publikacjach obcojęzycznych.

Rozprawa została logicznie zaplanowana i wykonana, co świadczy o dobrym opanowaniu przez Autora warsztatu naukowego.

Praca zawiera bardzo bogatą bibliografię w której poczesne miejsce znajdują źródła archiwalne Doktorant skorzystał ze zbiorów archiwów krajowych i zagranicznych.

Uwagi szczegółowe

Praca zawiera pewne usterki. Uwagi z tym związane wniosłem na marginesie tekstu. Dotyczą one stron: 7, 8, 9, 11, 15, 16, 18, 21, 30, 47, 48, 52, 54, 55, 80, 96, 97, 98, 106, 107 108, 110, 125, 135, 164, 169, 177, 178, 184, 188, 189, 195, 196, 197, 201, 202, 221, 223, 224, 226, 231, 233, 237, 240, 243, 247, 248, 250, 251, 253, 256, 263, 265, 266, 268, 269, 272, 273, 274, 275. Wydają się łatwymi do usunięcia w trybie redakcyjnym. Zwracam na nie uwagę ponieważ jestem przekonany, że praca powinna być po dokonaniu przeróbek redakcyjnych opublikowana. W trakcie zmian redakcyjnych proponuję zrezygnowanie z pisania w pierwszej osobie. Warto również rozważyć zrezygnowanie z nawy Fall Barbarossa na rzecz funkcjonującego w polskiej historiografii Plan Barbarossa.

Wniosek końcowy

W świetle dokonanych analiz i ocen w podsumowaniu stwierdzam, że recenzowana rozprawa Pana mgr. Tomasza Zająca „**DZIAŁANIA WOJENNE W 1941 R. NA TERENIE 08. PRZEMYSKIEGO REJONU UMOCNIONEGO. OPERACJA BARBAROSSA NA LINII SANU**”

odpowiada w pełni wymaganiom stawianym pracom doktorskim. Autor wykazał bardzo dobrą znajomość opracowywanej problematyki. Poczynione w recenzji uwagi w żadnym stopniu nie obniżają wartości poznawczej tego dzieła.

Wobec powyższego w pełni opowiadam się za opublikowaniem recenzowanej dysertacji, po dokonaniu zmian redakcyjnych, jako wartościowego materiału dla studentów oraz historyków zajmujących się okresem II wojny światowej

Dorobek oraz przygotowana przez pana mgr. Tomasza Zająca dysertacja wskazują, że zgodnie z Ustawą z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym..., spełnione zostały zapisane w niej warunki odpowiadające wymaganiom stawianym pracom doktorskim.

Z tych względów wnoszę o dopuszczenie mgr. Tomasza Zająca do dalszych faz przewodu doktorskiego.

Wiesław Anabliński

...